

FORMIRANJE INICIJATIVNIH ODBORA AFŽ-a I NJIHOV RAD
NA KOZARI U PRVOJ POLOVINI 1943. GODINE

Antifašistički front žena, masovna politička i borbena organizacija žena Jugoslavije, osnovana 6. decembra 1942. godine¹⁾ na konferenciji u Bosanskom Petrovcu, jeste, u stvari, organizaciono oformljenje ženskog pokreta koji je nastao i razvijao se pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije još prije drugog svjetskog rata, u okviru opštenarodne borbe za političku i nacionalnu slobodu protiv fašističke opasnosti.

Poslije zavodaženja šestojanuarske diktature 1929. godine, kada se Partija pred terorom i zbog gubitka masovne baze, poslije zabrane sindikata i drugih radničkih organizacija, povukla u duboku ilegalnost, dolazi do zastoja i u radu žena antifašistkinja. Međutim, sa aktivizacijom Partije od 1932. godine pa nadalje, aktivira se i rad žena. Sve veći broj žena se prima u Partiju, sve veći broj uzima aktivno učešće u akcijama radničke klase a počinju i samostalno da djeluju ženske organizacije. Centralni komitet KPJ početkom 1934. godine daje svim partijskim organizacijama »Upute za rad među ženama«²⁾ u kojima je istaknuta uloga žena u revolucionarnom pokretu i razrađeni zadaci za dalji rad. Pored ostalog, u Uputama se ističe da je jedan od zadataka: »Povećanje broja žena u Partiji i omladini, uvlačenjem radnica, radničkih žena i studentkinja koje su se istakle u borbama ili koje treba odgojiti i osposobiti za masovni rad među ženama. Davanje odgovornih funkcija drugaricama u Partiji, omladini i ostalim revolucionarnim organizacijama ...« da bi se izveo zaključak »... treba raditi tako, da radnice i proleterke žene steknu ubeđenje, da je naša partija jedini ozbiljan borac za njihove interese i da jedino boreći se pod njenim rukovodstvom mogu poboljšati svoj ekonomski, politički i društveni položaj. A to su i zadaće naše partije prema radnim ženama.«³⁾

Organizovani rad žena počinje 1936. godine⁴⁾ a učvršćuje se i dobija određene ciljeve i zadatke konsolidovanjem KPJ 1937. godine. U Beogradu se pokreće list »Žena danas« sa ciljem da okupi što veći broj antifašistkinja u borbi protiv rata i fašizma. List otkriva ženama Jugoslavije kakve zločine fašizam sprema ženama čitavog svijeta na primjerima patnji španskog naroda. Pored toga, list je imao značajnu ulogu u razvijanju političke svijesti žena u borbi za ravnopravnost u akciji za sticanje prava glasa. Aktivnost Narodnog fronta imala je snažnog odraza i na aktivnost žena i njihovo masovnije učešće u pokretu. Uslied neposredne opasnosti od izbijanja drugog svjetskog rata, Partija donosi odluku na Zemaljskom savjetovanju KP maia 1939. godine^o o izgrađivanju kadrova nepoznatih neprijatelju, pa se između ostalog, kaže: »Organizaciono pitanje je skoro najkrupnije pitanje ovog časa. U vezi s ratom i sve većim progonima pred nas se postavlja važna zadaća: osigurati spretnim organizacionim merama kontinuitet rukovodstva i čvrstu povezanost svih delova partije. Već danas treba obezbediti sve forme od mobilizacije i hapšenja.

1) »Borba« br. 30. 13. decembar 1942. godine MR BiH Sarajevo, Inv. br. 43565,

2) Žene Srbije u NOB-u, Beograd, Nolit, 1975, str. 10.

3) Isto.

4) Tito Josip Broz: Govor na prvoj zemaljskoj konferenciji AF2-a.

Zato moramo što hitnije podići i izgraditi nove, klasnom neprijatelju nepoznate kadrove, a naročito žene. Ne sme biti ni jednog foruma bez ženskih članova. Ako su većina kadrova do sada podcjenjivala važnost uvlačenja žena u KP — onda sada moraju postati svesni činjenice *da je stvaranje ženskih partijskih kadrova naš najvažniji organizacioni zadatak*,^{5'}

U okviru priprema za V konferenciju KPJ, širom zemlje održavane su pokrajinske, oblasne i mnogobrojne okružne i mjesne konferencije Partije, na kojima su iznošeni rezultati prethodnog rada i zacrtani zadaci budućeg rada. U Rezoluciji partijske konferencije KPJ za Bosnu i Hercegovinu, održane 27-28. jula 1940. godine, između ostalog, stoji: »Part. org. moraju mnogo ozbiljnije pristupiti radu među radnim ženama. Potrebno je uvlačiti žene u sve akcije, vodeći neumornu borbu za ostvarenje načela: za jednak rad jednaka plata i postavljati uvek i specijalne zahteve žena. Potrebno je i dalje voditi akcije za opšta ženska prava (pravo glasa, ravnopravnost pred zakonom itd.). Partijske organizacije moraju posvetiti više pažnje pripremanju žena za ulazak u partiju i uzimati sve poštene i borbene radne žene u partiju.«^{6'}

Postavljeni zadaci na Zemaljskom savjetovanju, kao i na pokrajinskim savjetovanjima, potvrđeni su i na V zemaljskoj konferenciji KPJ, održanoj od 19-23. oktobra 1940. godine.^{7'} Na savjetovanju je, pored ostalog, podnesen i referat o borbi i aktivnosti žena za njihova prava, a ujedno prihvaćeni principi rada na okupljanju žena svih društvenih slojeva oko revolucionarnog proletarijata.

Stečeno iskustvo u radu u periodu koji je prethodio ratu i rezultati koji su postignuti, došli su do punog izražaja u narodnooslobodilačkoj borbi. Sa razvijanjem NO borbe, u cijeloj zemlji raste angažovanost žena antifašistkinja, kako na oslobođenoj, tako i na neoslobođenoj teritoriji, bilo u radu u pozadini, bilo kao aktivnih boraca u vojnim jedinicama. Tako je tokom narodnooslobodilačke borbe Antifašistički front žena bio snažan oslonac Komunističkoj partiji, Narodnom frontu, te organima narodne vlasti u političkom radu sa narodom i na omasovljenju same borbe.

O značaju i ulozi žene u narodnooslobodilačkoj borbi kaže se u raspisu Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku krajinu: »Uloga žena u narodnooslobodilačkoj borbi postaje sve značajnija i može se reći da su žene primile gotovo polovinu tereta u ovoj teškoj borbi naroda za oslobođenje.«^{8'}

Zbog toga što se Antifašistički front žena, iako je postigao vidne rezultate u svom radu, nije razvio u masovnu i organizaciono čvrstu organizaciju, iz koje treba da izrastaju novi rukovodioci, CK KPJ donosi odluku o sazivanju Zemaljske konferencije na kojoj će prisustvovati delegati Antifašističkog fronta žena iz cijele zemlje, sa oslobođene i neoslobođene teritorije.

Ovom konferencijom u Bosanskom Petrovcu, na kojoj su usvojeni zadaci za buduću rad, AFŽ postaje jedinstvena organizacija svih žena Jugoslavije. Ti zadaci su omogućili dalji organizacioni razvoj AFŽ-a ne samo na oslobođenoj nego i na neoslobođenoj teritoriji. Pristupa se osnivanju mjesnih, seoskih, okružnih i pokrajinskih odbora čiji je osnovni zadatak mobilizacija i aktivizacija žena u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika.

U toku 18 mjeseci oslobodilačkog rata, iako nije bilo čvrste organizacije AFŽ-a, žene svih krajeva naše zemlje učestvuju aktivno kao borci u borbi za oslobođenje, pružaju veliku pomoć vojsci prikupljanjem hrane, odjeće i sanitetskog materijala, uzimaju učešća u radu narodnooslobodilačkih odbora za učvršćenje narodne vlasti, zbrinjavaju izbjeglice i djecu, djeluju na kulturno-prosvjetnom polju itd. I pored ovakvog raznovrsnog djelovanja, u Rezoluciji donesenoj na Konferenciji u Bosanskom Petrovcu stavlja se u zadatak orga-

5) »Proleter« br. 1—2, januar—februar 1940, str. 6.

6) »Proleter« br. 9—10—11, 1940, str. 24.

7) »Proleter« br. 1, januar 1941.

8) Arhiv CK SKBIH, fond Oblasnog KPJ za Bos. krajinu, 1942/1.

nizacijama AFŽ-a da se pronalaze novi oblici borbe prema uslovima u raznim krajevima i da se stečena iskustva prenose iz jednog kraja zemlje u drugi.

Obzirom da organizacija AFŽ-a nije čvrsto provedena u svim krajevima, delegatkinje na Konferenciji dobijaju zadatak da, po povratku na teren, organizuju formiranje inicijativnih odbora⁹⁾ koji bi djelovali 2-3 mjeseca i izvršili pripreme za formiranje stalnih opštinskih, okružnih i oblasnih odbora, zavisno od terena koji se odborom obuhvata.

Sprovedenju zadataka Rezolucije o stvaranju čvrstih organizacija AFŽ-a i radu na njenom omasovljenju, na Kozari se pristupa početkom 1943. godine. Prilikom formiranja inicijativnih odbora, koristi se iskustvo omladinske organizacije, koja je organizovano radila od samog početka ustanka, pa se vrlo često za predsjednicu ili sekretara inicijativnog odbora AFŽ-a bira član SKOJ-a. Prilikom izbora inicijativnog odbora AFŽ-a u selu Devetacima je za predsjednicu izabrana skojevka Draginja Šurlan, takođe i u Petkovcu skojevka Ljubica Varićak.¹⁰⁾ Na prvom osnivačkom sastanku su se uglavnom davala uputstva za dalji rad na omasovljenju pokreta i iznosio značaj same organizacije.

Prema sačuvanim dokumentima, može se utvrditi tačan datum formiranja slijedećih odbora:

MEĐEĐA: jan.-feb. 1943. godine¹¹⁾, predsjednica Radosava Marin;

PRIJEDOR, februar 1943. godine¹²⁾, predsjednica Brković¹³⁾, sekretar Zdravka Stojanović, blagajnica Živana Borojević, članovi Bači Mato, Lenka Nikolić, Jelena Janjić i dva skojevca kao kuriri i veza sa slobodnom teritorijom;

DEVETACI, 27. marta 1943. godine, predsjednica Draginja Šurlan, član SKOJ-a, sekretar Mira Vujanović, blagajnica Mara Vujanović;

PETKOVAC, 28. marta 1943. godine, predsjednica Ljubica Varićak, član SKOJ-a, sekretar Dara Rabat, član SKOJ-a, blagajnica Jelka Jelisavac;

SVODNA, 29. marta 1943. godine, predsjednica Mika Bakić, sekretar Sava Kračun, blagajnica Ljilja Knežević, odbornica Joka Tramošljanin;

PRUŠCI: 4. aprila 1943. godine, predsjednica Milena Lujić, sekretar Smilja Janković, blagajnica Joka Dejanović;

DUMBRAVA, 5. aprila 1943. godine, predsjednica Ljuba Sarić, sekretar Cvijeta Đurica, blagajnica je naknadno izabrana;¹⁴⁾

GRABAŠNIČA, 5. aprila 1943. godine, predsjednica Pava Marin, sekretar Vuka Stojaković, član SKOJ-a, blagajnica naknadno izabrana;¹⁵⁾

AHMETOVCI, 6. aprila 1943. godine, predsjednica Marija Banjac, sekretar Zorka Zgonjanin, blagajnica Cvijeta Mijić;

BLAGAJ (DERVIŠI), 10. aprila 1943. godine, predsjednica Milica Kantar, sekretar Milanka Vejnović, blagajnica Đuja Vujanović, delegat za opštinski odbor AFŽ-a Ikonija Zgonjanin,

PETRINJA, 15. aprila 1943. godine, predsjednica Milka Mijatović, sekretar Mika Jajčanin, blagajnica Mara Janjuz;

BABINAC, 16. aprila 1943. godine, predsjednica Ilinka Tramošljanin, sekretar Jovanka Vukmirović, blagajnica Joka Čolić;

BACVANI, 16. aprila 1943. godine, predsjednica Ljuba Zlokapa, sekretar Mara Ostojić-Marjanović, blagajnica Mara Zlokapa, odbornica Kosa Martinović;

SLABINJA, 18. aprila 1943. godine, predsjednica Milja Bajalica, sekretar Stojka Balaban, blagajnica Mileva Kondić, delegat za opštinski odbor AFŽ-a Anđa Karan, odbornice Milica Vujanović i Anđa Zekić;

290

9) -Žena danas-, list AFŽ-a Jugoslavije, br. 31, Januar 1943, str. 6.

10) Zbirka arhivske građe MR BiH Sarajevo, inv. br. 13440.

11) -Žene BiH u NOB-, Sarajevo, Svjetlost, 1977, str. 662.

12) Isto, str. 581.

13) Ime nije utvrđeno.

14) Ime nije utvrđeno.

15) Ime nije utvrđeno.

VOJSKOVA, 24. aprila 1943. godine predsjednica Vuka Reljanović, član SKOJ-a, sekretar Stanka Međed, član SKOJ-a, blagajnica Ljupka Zlojutro, odbornice Stanka Reljanović i Marica Zlojutro;

JABLANICA, 27. aprila 1943. godine, predsjednica Stanka šešum, sekretar Vida šešum, blagajnica Radosava šešum, odbornica Jelka šešum i Mara Babić;

DONJI PODGRADCI, 28. aprila 1943. godine, predsjednica Milja Sitnica, sekretar Mara Babić, blagajnica Bratislava Veljić, odbornice Rosa Slijepčević, Joyanka Bralić i Anka Malešević;

MILOSEVO BRDO, 28. aprila 1943. godine, predsjednica Gospava Gligić, sekretar Danica Ugrenović, član NOO, blagajnica Joka Kotur, član NOO, odbornice Pava Ugrenović i Cvijeta Subotić, član NOO;

SOVJAK, 29. aprila 1943. godine, predsjednica Lepa Milošević, sekretar Kosa Babić, blagajnica Persa Bjelajac, odbornica Grozda Bjelajac;

GORNJI PODGRADCI, 30. aprila 1943. godine, predsjednica Branka Dojčinović, sekretar Gospava Ivanović, blagajnica Petra Ivanović, odbornice Zorka Ivanović i Gospava Benk;

GRBAVCI, 2. maja 1943. godine, predsjednica Vidosava Cvijić, sekretar Zorka Bavuljić, blagajnica Vukosava Čekić, odbornice Draginja Adžić i Miljka Blagojević;¹⁶

GUNJEVCI, juni 1943. godine, predsjednica Marija Petrović, sekretar Jela Bijelić i odbornica Bosa Biga;¹⁷

SUVAJA, početkom 1943. godine, predsjednica Radosava Biga, sekretar Milica Biga, odbornice Persa Biga i Ljuba Jerić;¹⁸

MRAZOVCI, prva polovina 1943. godine, predsjednica Jovanka Ručnov, ostale članice odbora Draginja Dragičević i Milja Ručnov.¹⁹

Žene su vrlo ozbiljno shvatale svoje dužnosti i prihvatale se povjerenih zadataka, često i u najtežim trenucima svoga života. Prilikom izbora Inicijativnog odbora 4. aprila 1943. godine u selu Pruscima, za blagajnicu je predložena Joja Dejanović. Iako je to bilo nakon kratkog vremena kako su joj u borbi sa neprijateljem 26. marta 1943. godine²⁰ poginula dva sina i popaljena sva imovina, prihvatila je ponuđenu dužnost sa čvrstim ubedeniem u konačnu pobjedu narodnooslobodilačke vojske.

Inicijativni odbori AFŽ-a pri formiranju bili su sastavljeni od pet članova: predsjednica, sekretar, blagajnica, delegatkinja za opštinski odbor AFŽ-a i odbornica.²¹ Na izbornim sastancima, pored izbora članova odbora, ukazivano je na značaj organizacije AFŽ-a, njenu ulogu u NOB-u, razrađivana uputstva za dalji rad i postavljani direktni zadaci u potpomaganju rada obavještajne službe i sakupljanju dobrovoljnih priloga za vojsku i vojne bolnice.

Izveštaji o formiranju inicijativnih odbora, odnosno o akciji omasovljenja Antifašističke organizacije žena, dostavljeni su komandama partizanskih jedinica na tom terenu i organizacijama KPJ. Nakon formiranja inicijativnih odbora, održavani su redovni sastanci, u kraćem ili dužem vremenskom razmaku, na kojima je razmatrano izvršenje zadataka i postavljani novi. Pored toga, na sastancima je redovno razrađivana partizanska štampa: »Sa fronta slobode«, »Tito Krajišnicima«, list »Udarnica«²², »Žena danas«, »Radio vijesti« i dr., kao vid informisanja o događajima u borbenim jedinicama i društveno-političkim organizacija na neoslobodenoj i oslobođenoj teritoriji.

Omasovljenje organizacije je teklo veoma brzo. U Prijedoru je ubrzo po formiranju inicijativnog odbora AFŽ-a radom organizacije bilo obuhvaćeno više žena: Gašić Dara, Lela Sučević, Dragica Lazić, Persa Krajinović, Mileva

291

16) Zbirka arhivske građe MR BiH Sarajevo, Inv. br. 13440.

17) »Jene BiH u NOB«, Sarajevo, »Svjetlost«, str. 682.

18) Isto, str. 397.

19) Isto, str. 651.

20) Zbornik IV. knj. 11. dok. 290, str. 559.

21) Zbirka arhivske građe MR BiH Sarajevo, Inv. br. 13440.

22) »Udarnica« Je list AFŽ-a Slavonije koji je takođe raspačavan i u ovom dijelu Bosanske krajine.

Alač, Anđa Babić, Đuja Stojanović, Ljuba Radetić, Joka Jeličić, Mira Trubajić i Persa Čupović.²³ Od žena koje su obuhvaćene radom organizacije naplaćivana je članarina, obavještavane su o događajima, dobijale su potrebnu pomoć u odjeći, hrani ili u političkom radu. Na prvom sastanku poslije formiranja inicijativnog odbora 17. maja 1943. godine u Donjim Podgradcima, predloženo je da se organizacija AFŽ-a proširi sa još 20 drugarica. Proširenom sastanku u Miloševom Brdu 21. maja 1943. godine prisustvovalo je 30 drugarica, u Gornjim Podgradcima 26. maja 1943. godine prisustvovalo je takođe 30 žena. U Jablanici na sastanku odbora 25. maja 1943. godine predloženo je da se održi prošireni sastanak 30. maja i tom prilikom je utvrđena lista od 111 žena koje treba pozvati. Sastanku je prisustvovalo 50 drugarica, a 3. juna 1943. godine proširenom sastanku u Grbavcima je prisustvovalo 40 drugarica.

Agitaciju za omasovljenje organizacije vršile su same aktivistkinje u sklopu svojih redovnih poslova — prilikom okupljanja u mlinovima gdje su dolazile u dodir sa ženama iz drugih sela koja nisu obuhvaćena organizacijom, zatim prilikom ispomoći na podizanju popaljenih kuća, kao i pri obradi polja. O svakoj ovakvoj agitaciji ili akciji referisano je na sjednicama odbora, prošireni ili u užem sastavu. Većina žena obuhvaćenih radom organizacije, bile su nepismene pa se u mnogim selima, odmah po osnivanju prvih odbora AFŽ-a, obrazuju i analfabetski tečajevi za opismenijavanje. U selima koja su bila bližu većih ustaških centara, kao na pr. Bosanska Dubica ili Prijedor, u cilju zaštite od iznenadnog napada neprijatelja, članice AFŽ-a organizovale su strażarsku službu.

U mnogim mjestima članice AFŽ-a preuzimale su na sebe i brojne druge obaveze, posebno u selima u kojima nije bilo muškog življa. Tako su žene u selu Gunjevcima bile glavna radna snaga na zadacima pokreta. Jedan od veoma važnih zadataka je bilo zbrinjavanje ljetine. U tu svrhu se već u proljeće 1943. godine formiraju omladinske radne čete, koje su, pored omladinki, okupljale i žene, a često su one bile i mnogobrojnije. Požnjeveno žito se nosilo na desetine kilometara na leđima do Kozare i partizanskih magazina. Briga oko ranjenika skoro uvijek je bila zadatak žena i njihove organizacije. Hrana, odjeća i druge potrepštine organizovano su nošene do partizanskih bolnica u Kozari u određenim vremenskim razmacima, u 15 dana ili kraće, zavisno od količine prikupljene hrane ili pak od vojne situacije. Isto tako je ženska organizacija pomagala narodnooslobodilačkim odborima oko ishrane partizanskih jedinica na terenu. Sve ove zadatke obavljale su žene uz svoje obaveze u kući i prema ukućanima. O velikim zalaganjima žena i njihovom rodoljublju, između ostalog, u svom članku »Pojačajmo politički rad među ženama« Dušanka Kovačević kaže: »čuvena kozarska udarnica Ljuba Anić, kojoj je 58 godina, nije nijednom izostala iz akcija koje vrši radna četa u njenom selu.«²⁴ Dalje izlažući mišljenje da treba jačati organizaciju AFŽ-a, navodi: »Kod žena postoji još ustručavanje da kažu svoje mišljenje, da utiču na odluke koje se donose na konferenciji, da ispravljaju pogreške koje se čine u selu, da osude nepravedan postupak ili nebrigu za interese naroda, koja se dešava kod narodnooslobodilačkih odbora. A baš one partizanske majke i sestre, koje su danas domaćini, u većini slučajeva mogu pružiti veliku pomoć porodicama boraca i sirotinji, kako u izgradnji kuća, sjetvi, tako i u pravilnoj raspodjeli tereta na sela, u zdravoj kritici narodnooslobodilačkog odbora. Zato ih treba oslobađati i učiti.«

Da bi se ubrzao rad na učvršćivanju organizacije, započinje se sa organizovanjem kurseva za rukovodioce AFŽ-a. Jedan takav kurs organizovan je koncem juna 1943. godine,²⁵ kojem je prisustvovalo 20 drugarica. Zadatak

23) tene BiH u NOB, Sarajevo, Svjetlost, 1977. str. 581.

24) »Nova žena«, list AFŽ-a BiH, br. 2, april 1945, str. 8.

25) Arhiv CK SK BiH, fond Oblasnog komiteta za Bosansku krajinu, 1943/319.

kursa bio je postizanje najosnovnijih znanja u radu na učvršćivanju organizacije AFŽ-a. Po završetku kursa, drugarice su trebale ući u sastav privremenog Inicijativnog okružnog odbora AFŽ-a, kao i novoformirane sreske odbore AFŽ-a. Od 25. avgusta do 5. septembra 1943. godine²⁶⁾ održan je u selu Strigovi kurs za 19 drugarica. Na kursu su prerađivane slijedeće teme: »Narodnooslobodilačka borba i važnost učešća u njoj«, »Žena i fašizam«, »Žene u Savezu Sovjetskih Socijalističkih Republika«, »Organizaciono pitanje AFŽ-a«, »Komunistička partija i žene«, »Pregled političke situacije od 1918. godine pa sve do narodne revolucije«. Nešto kasnije, u jesen 1943. godine, odnosno od 10. do 25. oktobra, održan je još jedan kurs u selu Podgradcima. Kursu je prisustvovala 21 drugarica.

Pošto se osjetila potreba za čvršćim povezivanjem svih okružnih, sreskih, opštinskih i seoskih odbora AFŽ-a, Inicijativni oblasni odbor AFŽ-a donosi odluku da se 5. septembra 1943. godine²⁷⁾ održi Oblasna konferencija AFŽ-a za Bosansku krajinu na kojoj će se izabrati Oblasni odbor. Delegatkinje za Oblasnu konferenciju su morale biti birane na seoskim i opštinskim konferencijama, sazvanim u tu svrhu. Birane su i delegatkinje sa neoslobođene teritorije. Sa terena Okružnog odbora AFŽ-a za Kozaru trebalo je biti birano 15 delegatkinja.

Pripreme za Oblasnu konferenciju su tekle uporedo sa izborima za opštinske, sreske i okružne odbore. Prema statističkim podacima Okružnog komiteta KPJ za Kozaru od 20. juna 1943. godine²⁸⁾, na terenu Kozare organizacije AFŽ-a u prvoj polovini 1943. godine su bile slijedeće:

SK KPJ *Bosanska Dubica*: seoskih odbora AFŽ-a 42, opštinskih 3, sreskih nema, ukupno odbornica 83;

SK KPJ *Bosanski Novi*: seoskih odbora AFŽ-a 27, opštinskih 2, sreskih nema, ukupno odbornica 119;

SK KPJ *Prijedor*: seoskih odbora AFŽ-a 16, opštinskih nema, sreskih nema, ukupno odbornica 83;

SK KPJ *Bosanska Gradiška*: seoskih odbora AFŽ-a 9, opštinskih nema, sreskih nema, ukupno odbornica 47.

26) Žene BiH u NOB, Sarajevo, Svjetlost, 1977, str. 634.

27) 1RP Sarajevo, kat. br. 1973, inv. br. 5054.

28) Arhiv CK SK BiH, fond OK KPJ za Kozaru, 1943/12.